

TARBI MÕISTLIKULT

SÄÄSTLIK RIETUMINE, TARBIMISLÕKSUD
JA JÄÄTMETE SORTIMINE

8. November
supp
ar ja Viiner
regisupp Bons
artul hakklihakaste
— || —
Pelmeenid hapuka

KATRIN JÕGISAAR
JANEK JÕGISAAR
WWW.BIONEER.EE

SISUKORD

- 1 ▶▶ MIKS ON VAJA SÄÄSTA RÕIVAID JA KANGAID?
- 2 ▶▶ KUIDAS SÄÄSTVALT RÕIVASTUDA?
- 4 ▶▶ TARBIMISLÕKSUD MEELITAVAD OSTMA
- 4 ▶▶ KUIDAS TARBIMISLÕKSE ÄRA TUNDA?
- 4 ▶▶ NÄITEID TARBIMISLÕKSUDEST
- 7 ▶▶ KUIDAS TARBIMISLÕKSUDEST HOIDUDA?
- 8 ▶▶ MIKS ON VAJA KOGUDA JÄÄTMEID?
- 8 ▶▶ KUIDAS JÄÄTMEID SORTIDA?
- 9 ▶▶ MIS SAAB SORDITUD JÄÄTMETEST EDASI?
- 10 ▶▶ IDEID PAKENDITE TAASKASUTAMISEKS

BIONEER

Koolitusi korraldatakse ja juhendmaterjale trükitakse Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti rahastatud projekti "Säästva tarbimise koolitus vaimupuudega inimestele" raames. Projektis teevad koostööd MTÜ Vaimupuu ja MTÜ Ökomeedia. MTÜ Vaimupuu annab välja ajakirja Vaimupuu. MTÜ Ökomeedia veab keskkonnaportaali www.Bioneer.ee.

Koostajad: Katrin Jõgisaar (tekst, fotod, kujundamine), Janek Jõgisaar (tekst), Janek Muru (kujundamine).
Teksti koostamisel on kasutatud Bioneeri vabatahtlike kaasautorite (Martin Eek, Eva Ladva, Agnes Männiste, Rasmus Vilimaa) tekste ja juhtnööre.

FOTO: Aivari kapp on korras, sest nii leiab ta oma asjad kergemini üles. Aivar teab, et vanast voodilinast saab teha ka käterätikud või padjapüürid.

MIKS ON VAJA SÄÄSTA RÕIVAD JA KANGAID?

Mida vähem osta selliseid rõivaid ja kangaid, mida ei kanta või mis kohe katki lähevad, seda vähem peab raha maksma. Seda kergem on sinul või sinu perel hakkama saada ja seda suurema heateo teeme loodusele.

Niipalju peab siiski meeles pidama, et säästmisega ei tasu liiale minna.

Eesti kliimas ei ole paljalt käimine mõeldav. Riided on meile vajalikud.

Me saame rõivaid osta, neid hoida, kanda ja vanadest riietusesemetest loobuda ka säästvarel viisidel.

Kokkuhoidlik riietumine ei ole keeruline ja igaüks võib mõelda välja oma nipid, kuidas säästa.

Kui kahtled, kas sinu mõte on hea, küsi teistelt, mida nemad arvavad. Küll kamba peale välja mõtlete.

PEA MEELES!

- Kas te teadsid, et näiteks kilogrammi puuvilla kasvatamiseks kulub 10 000 liitrit vett. Ja see on keskmine näitaja. Mõnel pool kulub kilogrammi puuvilla kasvatamiseks 29 000 liitrit vett.

- Lisaks suurele veekulule kasutatakse puuvilla istandustes ohtralt väetisi, putukatõrje- ja taimekaitsevahendeid. Veerand maailma putukatõrjevahenditest ja kümnendik taimekaitsevahenditest kulub puuvillaistandustes.
- Sünteetilised kangad on kõdunevad enamasti prügimäel väga aeglaselt. Sünteetilisi materjale ei anna ka ümber töödelda.
- Linane kangas on 2-3 korda tugevam kui puuvill. Linane riie on vastupidav ja loodussõbralik. Lina puuduseks on tema jäikus. Kangas kortsus kergesti, kuid ta muutub iga pesuga pehmemaks. Linasest kangast voodilinad peavad kaua vastu.
- Villast riiet saadakse loomade villast. Kõige tavalisem on lambavill. Villa saadakse ka teistelt loomaliikidelt: kašmiir ja mohäär on pärit kitsedelt, vikunja ja alpaka erinevatelt kaameliliikidelt ning angooravill angooraküülikutelt.
- Siidi saadakse siidiliblekate vatsete ümber olevatest kookonitest.
- Bambuskangast tehakse bambuse taimest.
- Kangast võib teha ka näiteks nõgestest.

MÕTLE KAASA!

- Kuidas hoiad oma riideid?
- Kui tihti koristad kappi?
- Millistest materjalidest on sinu riided?

KUIDAS SÄÄSTVALT RÕI- VASTUDA?

Selleks, et rõivaid ja raha kokku hoida, tuleb oma tegutsemise peale lihtsalt mõelda.

OSTA LÄBIMÕELDULT

Osta kvaliteetseid riideid. Vali ostes rõivaid nii, et saaksid neid hiljem kombineerida teiste riietega, mis sul juba olemas on. Proovi rõivaid kindlasti enne ostmist.

MÕTLE KAASA!

- Kas sa tead, mis suurust rõivaid ja kingi sa kannad?
- Kust saab riietuseseme suurust vaadata?

SÄILITA RÕIVAID ÕIGESTI

Mõttele läbi, kuidas sa riideid hoiad. Rõivaste eluiga pikendab õige riidepuude valik. Eelista ümaraid ja õlakuju järgivaid riidepuid kandilistele ning traadist puudele. Nii ei venita sa riideid välja.

Ülikonnapükse hoi klambritega just selleks otstarbeks mõeldud riidepuudel.

Rõivad, mida sa pikemat aega ei kasuta, keera

enne kappi panemist pahempidi.

Ära jäta riideid mustadena või märgadena seisma. Looduslikest materjalidest rõivastele mõjub mustus väga halvasti. Märjana seisma unustatud riided võivad hallitama minna.

Õpi rõivaid ise parandama. Sa ei pea ostma uut rõivaeset, kui vanal on õmblus lahti läinud või nõop ära tulnud.

MÕTLE KAASA!

- Kas sa oskad ja tahad ise riideid parandada?
- Kas sa tead, kelle käest riiete parandamiseks abi küsida?

HOOLDA RÕIVAID NUTIKALT!

Pese riideid vastavalt tegelikele vajadusele. Madalamal temperatuuril pestes hoiad kokku nii raha kui ka elektrit.

Õpi kergemaid plekke eemaldama. Looduse-sõbralikumad plekieemaldusvahendid on hapnikupleegitaja, sapiseep ja puhastav apelsiniõli.

Tsentrifuugi riideid aeglasemalt. Tsentrifugimine võib riiete eluiga lühendada, sest riided võivad välja venida.

FOTO: Vanadele riietele ja jalanõudele saab anda uue ilme näiteks nõopide ja värvimise abil.

Tuuluta rõivaid regulaarselt. Tuulutamine pikendab näiteks villaste rõivaste eluiga, sest õhus sisalduv niiskus tungib villakiududesse, silub kortsud ja värskendab rõiva värve.

Muuda rõivaste välimust lisandite abil. Sa ei pea ostma uusi rõivaid, et natuke oma välimust värskendada. Kasuta hoopis põnevaid lisandeid nagu sallid, pits, lilleteemalised kaunistused, ehted jms. Kombineeri erinevaid rõivaid omavahel.

Kostüümi kulunud nõopide vahetamine võib olla samuti rõivale päästeteeks.

MIDA TEHA VANADE RIIETEGA?

Vii oma vanad rõivad, mida sa enam ei kasuta, taaskasutusse (nt Humana poodidesse, Uuskasutuskeskusesse või kirikutesse). Taaskasutusse vii vaid terved ja puhtad rõivad. Kui ei taha oma kasutusesta riideid anda taaskasutuspoodi, siis paku neid sõpradele.

Osta kasutatud riideid. Pea siiski meeles, et kasutatud rõivaste ostmine on samuti ostmine ja sellega tasub olla mõistlik.

Kui sa pole varem riideid ostmas või ära viimas käinud, siis võta mõni teadjam sõber kaasa.

Tee vanast rõivast midagi uut. Vanadest T-särkidest saab teha näiteks poekoti. Kangajupid sobivad lapiteki tegemiseks. Vanast voodilinas saab teha padjapüüri või köögirätikut.

MÖTLE KAASA!

- Kas tead, kuhu viia üleliigsed riided?
- Kas tead, kust saada soodsaid riideesemeid?

NÄE TRIIKIMISEGA VÄHEM VAEVA

Vali juba poes rõivaid ostes sellised esemed, mis ei vaja triikimist. Kuigi triikimist mitte vajavad rõivad on sagedamini sünteetilised, leidub siiski ka looduslikest materjalidest riiete hulgas sobivaid.

Kasutatud rõivaste poes saab nn kortsutesti teha. Kortsutesti tegemiseks võta tükike rõivast pihku, suru käsi tugevasti kokku ja seejärel uuri, kas ja kui palju riie kortsus.

Pane riided võimalikult sirgena kuivama. Kui nõõril on ruumi vähe, siis voldi riided kenasti kitsamaks. Ära lükka riideid nõõril kortsu, sest sellistest kortsudest on isegi triikides raske lahti saada.

Vali rõivale õige riputamisviis. Tihti on vaja triiki-

da riideid vaid seetõttu, et kuivamine on jätnud kangale koledad kortsus jäljed. Keegi ei taha ju välja minna T-särgiga, millel on rinna peal tugevad kortsus jäljed nõõrist ning pesulõksudest. Kui aga T-särk riputada nõõrile alumist otsa pidi, siis ei panda sageli jälgi tähelegi.

Kuivata riideid pahupidi. Nii vähendad kortsumisjälgi ja säästad rõivaid päikese käes pleekimisest.

Pane pesulõksude alla valged paksemast riidest tükid. Sedasi hoiad ära pesulõksujälgede tekke ja väldid pestud esemete määrdumist (kui pesulõksud on puidust).

Kui võimalik, siis loobu pesulõksudest üldse. Kui su majas on olemas pesukuivatamise ruum (näiteks pööning), mida saab korralikult tuulutada, siis saab vähemalt osaliselt pesulõksudest loobuda. Sellises ruumis pole otsest vajadust pesulõksudega näiteks voodilinasid nõõrile kinnitada.

Triigi vaid neid riideesemeid, mida kindlasti on vaja triikida. Näiteks sokid passivad jalga triikimatagi, lasteaijalaste õuepükse pole samuti mõtet triikida ja köögirätikud lähevad nagunii kortsu. Kui voodipesu on kapis kenasti voldituna olnud, siis pääseb ka selle triikimisest.

Hoi oma kapp korras. Sa võid osta heast materjalist rõivaeseme ja kuivatada seda ideaalselt, aga kui sa selle lihtsalt puule riputamata ja voltimata kappi surud, ei pääse sa triikimisest ikkagi.

Kuivata triiksärke riidepuul. Kontrolli, et särgi varrukad poleks kuivamise ajal puntras ja krae oleks õiges asendis. Olgugi, et sa pead särgi üle triikima, kulutad sirgelt kuivanud ihukattele vähem aega ja energiat.

Triigi õige kuumusega. Nii säästad materjali ja energiat. Enne triikimist uuri kindlasti rõiva triikimisjuhendit. Liiga kuuma rauaga triikides võid kangasse augu põletada.

Aurutriiktaua asemel võid kasutada ka pihustiga pudelit ja tavalist triikrauda.

MÖTLE KAASA!

- Kas oskad vaadata rõiva sildilt, mis kuumusega tohib riietuseset triikida?
- Kas oskad ohutult triikida?

TARBIMISLÕKSUD MEELITAVAD OSTMA

Arvatavasti ei pane ma palju mööda väitega, et teed oma ostud enamasti suurtest kauplustest. Tõenäoliselt oled poest tagasi jõudes korduvalt avastanud, et koju sai tassitud nii mõnigi asi rohkem, kui algselt plaanis oli. Kuidas see ikkagi juhtub?

Põhjus võib olla tarbimislõksudes. Tarbimislõksuks võib nimetada igasugust „trikki“, mis meelitab inimesi ostma asju ja teenuseid, mida neil väga vaja ei ole ja mida nad tegelikult endale ei lubaks.

Lõksu püütud tarbija lähtub hetkelisest soovist, mitte vajadusest. Ostuni viiva meeleolu tekitamisega on osav lõksuseadja teadlikult vaeva näinud.

KUIDAS TARBIMISLÕKSE ÄRA TUNDA?

Harilikult tähendab tarbimislõks teadlikku mängimist inimeste soovidega.

Rõhutatakse mõnda ebaolulist infokildu, mis laseb tootel paremana paista, kui see tegelikult on. Mõnikord vaikitakse osa teavet maha või esitatakse see joonealuse märkusena.

Meelitamine ja pettus ei ole alati üks ja see sama. Osa tarbimislõkse võivad olla ehitatud otseselt tüssamisele. Enamasti on tegemist siiski ausa kaubaga.

NÄITEID TARBIMISLÕKSUDEST

Enamasti on meil tarbijana kogu vajalik info olemas, et ostmist mõistlikult kaaluda, ent lõksu sattununa me ei märka tervikpilti.

MUUSIKA LOOB OSTUTUJU

Sind asutakse ostma meelitama juba enne seda, kui sa kauplusesse sisse jõuad astuda.

Juba parklas ja välisukse juures kostub mahe muusika. Muusika peab poodleja õigele lainele viima.

Poe külastajat rahustatakse muusikaga. Muusika on tiptunnil pigem rahulik ja sageli ilma sõnalise lauluta. Sõnadeta muusika püüab vähem tähele-

panu ja laseb ostmisele keskenduda.

VALGUS MUUDAB KAUBA VÄLIMUST

Järgmine asi, mida tasub poes jälgida, on valgustus.

Kui üldiselt kasutatakse kauplustes päevavalguslampe, siis toodetel, mida soovitakse enam müüa, võidakse kasutada tugevamat kohtvalgustust.

Kõige levinum silmapete leiab aset lihaletis. Punaka valguse abil tekitatakse ostjale tunne, et liha on ka roosakas või punane. Reklaamides see ju on selline. Päevavalguses on liha palju tagasihoidlikuma välimusega.

KÕIGE VAJALIKUM KAUP ASUB KAUGEL

Ilmselt oled võõras supermarketis näiteks piima otsides tähele pannud, et erinevad ketid paigutavad mitmeid kaupu väga sarnaselt.

Põhilised toiduained nagu leib ja piim, mida enamik inimesi igapäevaselt tarbib, on alati poe tagumises nurgas.

Seda tehakse eesmärgil, et ostja mööduks võimalikult paljudest riiulitest. Kaupa täis riiulite vahel liikudes, võib külastajal tekkida soov teha mõni planeerimata ost.

SOODUSPAKKUMISED MEELITAVAD

Kogu supermarket on üles ehitatud nii, et sa ostaksid sealt võimalikult palju kraami.

Riiulite otstesse ja peamiste käigukoridoride kõrvale paigutatakse maiustusi ja sooduspakkumisi, mida on lihtne kaasa haarata.

Kõige enam teevad inimesed mõtlematuid valikuid kassasabas. Šokolaadid, ajakirjad, kommid, joogid ning jäätised, mida kassade juurde panakse, mõjuvad tõeliste isutekitajatena ja tarbimislõksudena.

Sama eesmärki täidab kaubagrupi kõige populaarsemate markide paigutamine pika riiulirivi keskele.

Hoolimata sellest, kummast otsast sa oma lemmikjuustule läheneda püüad, pead alati mööduma võimalikult paljudest alternatiividest.

Samal otstarbel tõstetakse tooted aeg-ajalt pisut teise kohta. Klient ei leia siis oma lemmikuid kohe üles, vaid peab silmadega ka muu kauba

üle vaatama.

MEELITAMINE HINNAGA

Üks levinumaid võtteid kaubanduses on hindadega mängimine.

Arvatavasti on kõik tarbijad märganud, et järjest enam kaupasad maksab vaid veidike alla ümmarguse summa. Seda põhjusel, et me tunnetame numbreid rühmadena.

9.90 tundub oluliselt odavam kui 10.10, kuigi tegelik hinnavahe on väike. Esimene hind on ühe numbri võrra lühem ja see tekitabki tunde, et summa on oluliselt väiksem.

Esimese hinnaga kaupa ostetakse oluliselt kergetäolisemalt. Põhjus peitub inimese ajus. Aju läheb lihtsama vastupanu teed ja nii tundubki esimene hind „pigem 9“ ja teine hind „pigem 10“. Seetõttu näib ka hinnavahe tegelikult oluliselt suurem.

VÄRVILISED SILDID VÕIVAD PETTA

Hinnataju saab manipuleerida ka nn kollaste hinnasiltide abil.

Tartu Ülikoolis tõestati 2009. aastal, et tarbijad tajuvad kollaseid hinnasilte kui pakutavat soodustust.

Tegelikkuses kasutavad mitmed ettevõtted seda ära, muutes hinnasildi värvust ilma reaalselt soodustust tegemata.

Kuigi kollane hinnasilt ja soodustus käivad tarbija teadvuses kokku, ei nõua ükski seadus ega määrus, et seda nii kasutataks.

Võib esineda ka juhtumeid, kus sildi värvimuutusega varjatakse hoopis hinnatõusu.

LÕHN KUTSUB OSTMA

Kuid silmad ja kõrvad pole ainsad, mille tähelepanu püütakse haarata. Vähemalt sama palju mõjub ka lõhn.

Kui ninna tungib vastupandamatu pirukalõhn, tekib paljudel külastajatel piruka isu.

Pole harukordne, et mõnusat hõngu suunatakse saiaahjude juurest ostuhalli spetsiaalsete ventiilaatorite abil.

Välismaal on uuemates supermarketites isegi automaatsed süsteemid, mis teatud aja tagant lõhna vahetavad – vastasel korral harjub inimene ühe lõhnaga paari minuti jooksul ära ja

haistmise kaudu „ostuisu“ enam ei tekitata.

PÜHAD AJAVAD OSTMA

Pühade aegu jää rahulikuks. Levinud tarbimislõks on pühad – jõulud, uusaasta, sõbrapäev, naistepäev, emade- ja isadepäev, koolilõpetamine, pulmad jne.

Loomulikult soovivad inimesed olulisi sündmusi elus väärilt tähistada, ent oska ka siin piiri pidada.

Kokkuvõttes on hinnalisimad mälestused ja inimesed, kellega tähtsad hetked veedad.

Kui tegemist on ikka väga-väga olulise tähtpäevaga ning sa ei soovi enda arvelt kokku hoida, siis kuluta südamest, ent tee seda läbimõeldult ja hoolikalt.

Jää rahulikuks ja valvsaks ka kingitusi tehes. Küsi endalt, kas teisel inimesel on kingitusest sama palju rõõmu kui sul kinkimisest? Enne kingi ostmist kaalu, kas on võimalust oma lugupidamist ja heasoovlikkust väljendada ka mõnel muul viisil. Võid uurida, milline võiks olla just see toode, mis teisele inimesele vajalik on ja tal südame soojaks teeb.

MUUTUV PAKEND VÕIB EKSITADA

Et tarbijate tähelepanu kõita muudetakse aegajalt toodete pakendeid. Isegi, kui uue kujundusega pakendi sees on vana toode, tundub see

FOTO: Pühade ajal kiputakse ostma rohkem kui tarvis.

meile ahvatlevam ja uudsem.

Pakendite muutumine ei ole alati halb. Mõnikord muudetakse pakendeid, et säästa kuluvat materjali hulka.

Muutuvate pakendite juures tasub silmas pida koguseid, sest teinekord on muutuste taga koguste vähenemine, mis iseenesest samuti ei ole veel tarbija petmine.

Tarbijaõksuks teeb väheneva koguse muutumatuks jääv hind, mis tõstab märkamatu ühikuhinda.

Kui tarbija ei ole harjunud jälgima toodete koguseid ja ühikuhindasid, siis ei pruugi ta hinnatõusu märgata.

KÕIGILE EI SAA SOBIDA

Kui mõne riietuseseme juures on märges, et see sobib kõikidele suurustele, siis on see enamasti liialdus. Tihti on ka šampoonidel kiri, et see on ideaalne kõikidele juuksetüüpidele. Sellesse lubadusse tasub suhtuda umbusuga.

MEELITATAKSE KINGITUSEGA

Väga levinud on pakkumised, kus kliente meelitatakse lisanänniga stiilis „kolmesajale kiiremale ajakirja tellijale, kingime miniraadio“, „ostad kaks, saad kolmanda tasuta“, „tellige kogumiskaartide näidiskomplekt ja saate kottide komplekti tasuta kaasa“, „tellige meie kodulahendus aastaks ja

me anname arvuti teile kasutada“ jne.

Enne sellisele ahvatlusele järgi andmist küsi endalt, kas oled ajakirja nii suur fänn, et seda endale tellida, isegi miniraadiot saades. Ehk on odava miniraadio ostmine soodsam, kui te seda tegelikult üldse vajate.

ÜLISTAVAD REKLAAMID

Kui teleriekraanil toredad näitlejad kiidavad, et kaubanduskeskuses on sajandi soodsaim jõulutrall või nii tihedaks pole veel ükski ripsmetušš teie ripsmeid teinud või telefoniga tellitav kiirlaen toob raha tasuta, siis peaksite kõik oma emotsioonid alla suruma ja veelkord mõtlema, kas see mida räägiti on ikka tõsi.

ÄRA USU SUITSU- JA ALKOHOLIREKLAAMI

Alkoholi ja suitsureklaamid proovivad sinu tekitada tunnet, et nende tarbimine on mõnus. Need näitavad rõõmsaid ja edukaid inimesi. Me kõik tahame sellised olla. Paraku suitsu ja alkohol ei tee ilusaks ja toredaks.

SALEDAKS, ILUSAKS JA TERVEKS EI SAA IMEROHTUDEGA

Väga paljud tarbimislõksud on seotud tervisega – ilmselt seetõttu, et enamik inimesi hindab oma tervist kõrgelt ning kardab selle halvenemist. Ent, mida rohkem on hirne, seda lihtsam on tarbijat ka lõksu püüda.

FOTO: Kümnete šampoonide hulgast on keeruline leida õiget. Sobiva šampooni leidmiseks peab tarbija üle vaatama ka muu kaubavaliku.

Pole vahet, kas teile pakutakse tablette, kreemi, lihaseid treenivaid masinaid või imetrenažööri, enamasti kaasneb jutuga ka kiiruse ja tõhususe rõhutamine.

Siin kehtib reegel, et kui asi tundub liiga hea, et tõsi olla, siis ta seda enamasti ka on.

Enne ostmissooviga kaasa minemist mõelge, kas te vajate tablette, kas te ikka hakkate treenima või kui tõenäoline on, et kallid kreemid teid märkimisväärselt aitab.

Suurem osa modelle, kes reklaamides osalevad, ei ole ilusad tänu toodetele, mida nad reklaamivad. Paljud modellid muudetakse ilusateks foto- ja videotöötusega.

Kindlasti tasub meeles pidada, et kui toodet reklaamitakse kui imerohtu „kõige vastu“, tasub kaks korda tähelepanelikumalt uurida, millega tegu on.

KORDAMINE PANEB OSTMA

Kordamine, kordamine, kordamine. On inimesi, kellele mõjub info kordamine. Kordamine meenutab uue asja ostmise tunnet. Ja kui esmast tunnet ei ole, siis kordamine võib selle pikapeale tekitada.

See on ka põhjus, miks erinevad teleturud alati tooteid isegi sama reklaami jooksul korduvalt kiidavad, kasutades meelega samu lauseid mitu korda.

KEELDU TELEFONI TEEL PAKUTAVAST KAUBAST

Tea, et sa ei pea ostma, kui mõni müügimees sulle helistab. Pigem keeldu, sest telefoni teel tellitud ja sobimatuks osutunud kauba ringivahtamine või tagastamine võib olla keeruline.

MILJONEID LUBAVAD KIRJAD ON OHTLIKUD

Kirjad miljonäride leskedelt. Arvatavasti on enamik e-posti kasutajaid saanud vähemalt korra elus mõne kirja, kus teda õnnitletakse internetiloto (milles ta kunagi osalenud ei ole) hiigelvõidu puhul või palutakse abi Aafrika surnud diktaatori varade liigutamisel. **Sellised kirjad on pettus, selle kõige otsesemas tähenduses. Neile kirjadele ei tohi vastata.**

ÄRA VÕTA LAENU

Üks levinumaid ja kahjutoovamaid lõkse on

krediitkaart.

Samasugust ohtu kujutavad endast tarbimislaenud, ilmselt tuntuim ja laastavaim neist on SMS-laen.

Laenamine on alati kallim kui kogumine. Laenu peab tagasi maksma. Kui laenu tagasi ei maksta, siis laenajat karistatakse.

MÕTLE KAASA!

- Kas oled kunagi võtnud laenu?
- Miks ei ole hea laenu võtta?

KUIDAS TARBIMISLÕKSUDEST HOIDUDA?

Reegleid aimates võib selline trikitamine lõbus olla ka tarbija poolelt vaadates.

Järgmine kord hoia poes silmad-kõrvad-nina lahti ja loe kokku, mitmel erineval viisil sind mõjutada üritati.

Ole valvas. Tarbimislõksu paneb sageli tööle sinu enda hirm ja müüja võib olukorra enda kasuks pöörata.

Kui sulle mõni toode silma hakkab, jää rahulikuks ning kaalu hoolikalt läbi, kas sul tõepoolest just seda asja vaja on.

Uuri toote tausta, suuremate ostude puhul pea nõu sõprade ja vajadusel juhendajaga. Sel moel oled lõksude eest paremini kaitstud.

FOTO: Vjatseslav oskab müügipakkumistele eitavalt vastata.

FOTO: Prügikastidele võib panna peale sildid, et oleks lihtsam ja miks mitte ka lõbusam jäätmeid sortida.

FOTO: Pakendeid võib enne konteinerisse viskamist üksteise sisse panna. Siis võtavad nad vähem ruumi.

MIKS ON VAJA KOGUDA JÄÄTMEID?

Mida vähem me jäätmeid tekitame, seda vähem peame jäätmeveofirmale raha maksma. Seda kergem on sinul või sinu perel hakkama saada ja seda suurema heateo teeme loodusele.

Jäätmete vedu ja -ladestamine on tavalised teened, mille eest me kõik maksame. Jäätmeid sortides on meil võimalik igapäevaseid kulusid vähendada.

Niipalju peab siiski meeles pidama, et säästmisega ei tasu liiale minna. Kui asi on katki või toit on pahaks läinud, siis on õige see minema visata.

Jäätmete sortimise tabeli leiate:
<http://www.bioneer.ee/sortimine>

MÖTLE KAASA!

- Esimese sammuna tuleb teha kindlaks, millised prügikastid kodupaiga läheduses olemas on. Vastavalt sellele saab hakata jäätmeid sortima.
- Lisainfo saamiseks võid helistada Tallinna info-telefonile ja küsida, kuhu sa saad oma sortitud jäätmeid ära viia saad. **Tallinna infotelefon on 1345.** Samalt numbrilt võid uurida ka jäätmeajamade asukohti.
- Ühe elaniku kohta tekib Eestis keskmiselt 360kg

olmeprügi aastas. 2/3 jäätmetest moodustavad pakendid.

Jäätmete sortimine ei ole keeruline ja igaüks võib mõelda välja oma nipid, kuidas olla parem sortija. Näiteks võib prügikastidele panna külge sildid, et teada, mida sinna kasti kogutakse.

Kui kahtled, kas sinu mõte on hea, küsi teistelt, mida nemad arvavad. Küll mitmekesi välja mõtlete.

Tänapäevased tehnoloogiad võimaldavad kasutuks muutunud pakenditest valmistada uusi vajalikke tooteid. Selleks eraldatakse pakendijäätmed juba alguses muust prügist.

Kui pakendid segunevad olmejäätmetega, siis nende kvaliteet langeb ja ümbertöötlemine võib osutuda võimatuks.

Pakendijäätmete sortimine annab võimaluse küsida ka pandipakendi eest raha tagasi. Seda tasub kindlasti teha, sest kaupluses oled sa ju pandipakendi eest ise maksnud.

KUIDAS SORTIDA JÄÄTMEID?

Kogu pandipakend muudest pakenditest eraldi ja tagastage see kogumispunkti. Pandipakend ei pea olema pestud.

Pakendikonteineritesse kogutakse puhtaid pa-

kendeid. Toidujäätmetega pesemata pakendid hakkavad haisema ja nende kvaliteet langeb (nt pesemata tetrapakid lähevad hallitama).

Klaastaarale võib külge jätta paberist sildid.

Metallpurgid ja plastpudelid tuleb ruumi säästmiseks kokku pressida või üksteise sisse paigutada.

Metallpurgi sisse ei tohi visata muid jäätmeid (nt suitsukonisid).

Plast- ja klaaspudelitelt tuleb eemaldada kork ja korgi krae, sest need on teisest materjalist.

Toiduga määrdunud ja vettinud pappi enam töödelda ei saa.

Üldprügi hulka ei tohi panna ohtlike jäätmeid (ravimid, säästulambid, värvid, lahustid, lakid, akud, patareid).

MIS SAAB SORDITUD JÄÄTMETEST EDASI?

MIDA TEHAKSE PLASTPAKENDITEGA?

Plast tuleb kõigepealt puhastada ja sortida, sest plastil on palju liike.

Plastist tehakse helbeid, millest omakorda saab teha mööblit, tekkide ja patjade täitematerjali, fliise, sukkpükse, kaablimaterjali jms.

FOTO: Kristo kogub üleliigsed kilekotid ämbri sisse. Siis saab neid taaskasutada.

Kuuest plastpudelist saab ühe T-särgi jagu fliisi.

Vanast kilest saab uuesti kilet teha, kemikaale toota või ehitusdetalle valmistada.

1 tonn kilet võrdub 55 000 kilekotiga.

1 kilo taaskasutatud plastpakendeid säästab 1 kilo kütteõli jagu energiat.

Kas teadsid, et sobimatute plastide põletamine kodus ajab võib rikkuda küttekolde jäädavalt?

MIDA TEHAKSE KLAASIGA?

Klaasi saab ümber töödelda lõputu arv kordi.

Klaas sorditakse vastavalt värvile ja sulatatakse koos klaasiliiva, sooda ja muude ainetega uueks materjaliks.

100kg klaasist saab valmistada ligi 200 klaaspudelit või –purki.

MIDA TEHAKSE ALUMIINIUMIST PAKENDITEGA?

Alumiiniumpakendid saadetakse sulatusahjudesse.

Viies ühe alumiiniumist plekkpurgi taaskasutusse säästad 3 tunni töötava arvuti jagu elektrit.

Joogipurkide materjalist saab valmistada ka muud kui uut joogitaarat. Seda saab kasutada näiteks autoosade ja külmkappide tootmiseks.

FOTO: Vjatseslav viib pandipakendid taaraautomaati ja saab selle eest raha.

Kas teadsid, et ühe uue alumiiniumpurgi tootmine võrdub kahekümne taaskasutatud materjalist purgi tootmisega.

MIDA TEHAKSE KONSERVIKARPIDEGA?

Konservikarbid saadetakse sulatusahjudesse.

Viies seitse konservipurki jäätmekonteinerisse, säästad ööpäeva jagu põlenud lambipirni elektri.

MIDA TEHAKSE TETRAPAKKIDEGA?

Tetrapakkidest saab teha joonlaudu, koolimööblit, diplomaatkohvreid jms põnevat.

Vanu tetrapakke kasutatakse kipsplaatide valmistamisel. Vanadest tetrapakkidest saab teha erilist kartongpaberit.

MIDA TEHAKSE KOGUTUD VANAPABERIGA?

Iga tonn ümbertöödeldud paberit säästab 17 puud, 30m³ vett ja keskmise eramaja aastase kulu jagu elektrit.

Ümbertöödeldud paberist saab teha uusi pabertooteid alates wc paberist kuni pakkepaberi, vihikute ja ajalehtedeni.

Vanapaberist saab teha soojustus- ja isolatsioonimaterjale.

IDEID PAKENDITE TAASKASUTAMISEKS

Tänapäeval võib tarbija poest pakendit kaasa saada rohkem kui kaupa ennast. Nii tekitame oma ostudega järjest enam pakendijäätmeid, mis rändavad kas tavalise üldprügi hulka või pakendikonteineritesse. Õnneks saame pakendeid ka taaskasutada.

KUIDAS TAASKASUTADA KILEKOTTE?

Andke pagaritoodete kotid tuttavale koeraomanikule, kui te seda ise ei ole. Linnades on reeglid, et koerte pabulad tuleb looma omanikel tänavalt üles korjata ja prügikasti toimetada. Väga paljud loomaomanikud ostavad selleks otstarbeks eraldi kilekotte või käivad poodide köögiviljalehtidest õhukesti kilekotte koju toomas. Sa saad loomaomanike kilekottidetarbimist ja rahakulu vähendada, pakkudes oma pagaritoodete kotte taaskasutusse.

Kasutage kilekotte maitseainete purustamise ja

ümbervalamise juures. Kui ostad poest maitseaineid ja valad neid juba kasutuses olnud purki või purustad aineid uhmriss, kipub väärt kraami ikka üle serva kukkuma. Kui oled enne maitseainetega tegelema asumist lauale asetanud puhta leiva- või saiakoti, saad sellelt maitseainejäägid muretult kätte. Kilekottide taaskasutamisest on abi ka suhkru ja soola valamisel kitsamasse anumasse.

Juba kasutuses olnud kilekotist saad matkal teha padja. Täida kilekott oma riiete, turbasamb-la või liivaga ja saad pealuse. Liivaga täidetud kilekotti on mugav kasutada ka rannas.

Tühja kilekotiga saad paadipõhjast vajadusel kätte vett, kui kopsikut võtta ei ole. Kui tühja kilekotti ei ole, saab abi ka pooleks lõigatud plastpudelist või konservikarbiga. On oluline, et vee loopimise tuhinas sa ei viskaks kilekotti, purki või kopsikut ennast vette. Ka pakendite vette viskamine on looduse reostamine.

Kilekotist saab teha mobiilikaitse. Kui viibid või töötad ajutiselt väga tolmuses või niiskes kohas, saad telefoni kotti panna ning seda mustuse ja pritsmete eest kaitsta.

Kilekottidest saab teha jalakaitsed. Kui oled märja ilmaga õue minemas, aga sul puuduvad veekindlad jalatsid, siis võid sokkide sisse tõmmata ka kilekotid. Nii säästad ennast külmetamisest ja niiskusest.

Kasuta piima ja keefiri ümber olnud kilest pakendeid vastupidava säilituskotina. Kogu näiteks erinevad pisividinad kokku ja kasuta kilekoti asemel piimapakki. Piimapakk on tavalise kilekotiga võrreldes märkimisväärselt vastupidavam. Piimapaki peale saab markeriga väga kenasti kirjutada, mis seal sees on.

KUIDAS TAASKASUTADA PLASTPUDELEID?

Tühjast plastikpudelist on abi rannas. Võta rannast lahkudes kaasa pudelitäis merevett. Sellega on hea liivavabale alale jõudes jalad puhtaks pesta.

Tee sangaga plastikpudelist kopsik. Lõika pudelil ülemine pool ära nii, et alles jääb ainult sangaga alumine pool. Ülemine pool viska pakendikonteinerisse või kasutage seda lehrtrina. Nüüd saad plastist kopsikuga aias taimi kasta, sinna sisse marju või pesulõkse korjata, kasutada kopsikut

toiduainete kaalumise nõuna või käepärase biojäätmete kogumise anumana. Valik on sinu!

Tee sangaga plastikpudelid kühvel. Lõika pudelil ülemine pool ära nii, et alles jääb ainult sangaga alumine pool, nagu soovitasime eelmise nõuande puhul. Ülemine pool viska pakendikonteinerisse. Nüüd lõika ära ka üks kopsiku seintest või üks nurk. Vaadake ise, kuidas otstarbekam on. Kühvlit saad kasutada jahu, suhkru, marjade, savi, liiva vms tõstmiseks. Taaskasutatud pudelitest kühvlid on vägagi populaarsed turumüüjate hulgas.

Tee plastpudeli ülemisest poolest lehter. Sellise lehtrit saab kasutada kitsama kaelaga purkidesse valamisel abivahendina. Lehter on abiks näiteks marjade külmutuskotti valamisel, rosinate purki saamisel, mutrite valamisel jne.

Külma ilma korral aitavad pudelid voodi soojaks teha. Selleks vala plastpudelitesse sooja kraanivett, keera kork kinni ning hoia pudeleid mõnda aega teki all. Jahtunud vett võid kasutada näiteks toalillede kastmiseks. Sama nipiga saab soojaks ka külmad autoistmed, kui puudub istmete soojendus.

Tühja plastpudelit saab kasutada patareide kogumise nõuna. Kui pudel täis saab, vii see patareide kogumise punkti või jäätmejaama.

Tee tühjadest pudelitest hantlid. Pane pudelid vett või liiva täis ja tee trenni. Väiksemad pudelid on mõnusad ka võimlemise ja jooksmise lisaraskustena.

Tee reisi ajal toidunõud plastpudelidest. Suure plastpudeli põhjast saab teha toidukausi ja väikese pudeli põhjast jooginõu. Kirjuta markeriga nõudele nimi peale, siis ei lähe toidunõud sassi. Reisi lõpus võid nõud lihtsalt pakendikonteinerisse visata.

Kasuta plastpudelit külmaelemendina. Kui pead transportima mõnda toiduainet, mida on vaja säilitada külmas, siis on jälle abi vanast plastpudelidest. Pane plastikpudelisse vett nii, et pudel ei oleks lõpuni täis. Lase veel sügavkülmas jäätuda ja külmaelement ongi valmis! Kui pudel on lõpuni vett täis pandud, võib plastpudel lõhki minna, kui vesi jääb.

KUIDAS TAASKASUTADA MAHLAPAKKE?

Tee mahlapakidest järjehoidjaid. Mahlapaki materjal on vastupidav ja värviline ning õige

mahlapaki puhul võid saada väga ilusa motiiviga järjehoidja.

Mahlapakke võib kasutada värvide paletina maalimisel ja voolimise alusena. Nii jäävadvärvi nõud puhtamaks ja voolimine ei riku lauapinda. Pesese mahlapakk puhtaks ja lõika mõlemad otsad ära. Nüüd lõika pakk lahti nii, et saad pakimaterjalist lehe. Võid ka mitu mahlapakki kokku teipida ja teha taaskasutatud materjalidest suurema joonistamisaluse.

Tee mahlapakidest toidunõusid. Mahlapakidest nõud sobivad hästi matkale kaasa võtmiseks ja piknikule. Need on kerged ja vägagi vastupidavad.

Tee mahlapakidest pliatsihoidjaid ja ehitustarvete karpe. Näiteks saab lühemaks lõigatud mahlapakides hoida ka mutreid naelu, kustumme ning pliiateid. Sa ei pea alati ostma uusi karpe.

KUIDAS TAASKASUTADA PURKE?

Suuremad klaaspurgid on head toiduainete säilitamiseks. Alati ei pea ostma säilituskarpe. Kolmeliitristes klaaspurkides on paras hoida näiteks makarone, müsli ja pudruhelbeid. Läbipaistev purk annab aimu, palju toitu veel järel on. Kui pead lugu käsitööst, võid purkidele meisterdada kaunid sildid või korgikatted.

Suure purgisuuga klaas- või plastpurkide sees

FOTO: Tühjast mahlapakist võib teha palju uusi asju.

saad hoida teeküünlaid ja tikke. Nii leiad küünlad ja tikud alati üles.

Väiksemates klaaspurkides saad hoida maitseaineid ja ravimteesid. Maitseainete varude säilitamiseks sobivad hästi näiteks beebitoidu purgid. Ravimteede jaoks passivad kunagised moosi- ja kurgipurgid.

Loomulikult sobivad kasutatud ja terved klaaspurgid hoidiste säilitamiseks.

KUIDAS TAASKASUTADA PIIMAPAKKE?

Tee pannkoogitainast või omletisegu piimapakis. Nii jääb üks kauss hiljem pesemata. Pane kõik taigna või omleti koostisained otse pakki ja segage. Piimapakiga on alles jäänud pannkoogitainast ka hea säilitada.

Säilita piimapakkides jahtunud kisselli. Pakist on kisselli hea uuesti välja valada. Piimapakk võtab külmikus vähem ruumi kui supipott.

Kui teed kama tervele perele, siis lisa kama juba pakis olevale hapupiimale. Milleks määrada potti või kannu? Samuti võid otse pakki teha kakaojooki või maitsestatud jogurtit.

Tee piimapakist lemmikule sööginõu. Kui oled läinud suvilasse või külla ja unustanud maha koera või kassi sööginõu, siis saad piimapakist lõigata sobiva anuma.

Kasuta piimapakki taara hoidjana. Pudelid ja väikesed purgid ei kolise, kui need panna piimapakkidesse. Samuti on pakkidesse pistetud mahlapudelid ja moosipurgid kaitstumad valguse kahjustava mõju eest.

KUIDAS TAASKASUTADA PAPPKARPE?

Korrasta kappe pappkarpide abil. Pappkarbid on head, sest neile saab peale kirjutada, mis on karbi sees. Suletavate ustega kappides ei pea alati olema kallid sisustuskarbid, vaid hoopis praktilisemateks on tavalised pappkarbid.

Näita karpe kaunistades oma isikupära. Kes tahab kaunimaid karpe kappidesse, võib oma käsitööoskused appi võtta ning veidike meisterdada.

Kaalu ühtse kujundusega pappkastide ostmist vaid juhul, kui hoiad säilituskaste pidevalt nähtaval kohal. Pappkaste tekib suuremate asjade ostmisel ja neid võib ka toidupoodidest küsida.

Too toidukaup koju pappkastiga. Kui käid poes

autoga ning hoiad sõidu ajal toitu auto pakiruumis, siis võid toitu transportida ka käeavadega pappkastis. Vali selleks tugev ja vastupidav kast ning korduvkasuta seda julgesti.

KUIDAS TAASKASUTADA METALLIST PURKE JA KARPE?

Metallist karpides on hea säilitada kõikvõimalikke kruvisid, polte ja naelu. Metallpakend on vastupidav ja selle võib ka aastaid hiljem taaskasutusse suunata.

Metallist konservikarpe võib panna vanemat tüüpi metallist aiapostide otsa, et vesi postide sisse ei sajak. Aastakümnete eest oli see nipp väga levinud ja maakohtades kasutatakse seda siiani.

Joogipurki saab kasutada rahakassana väiksemate müntide korral. Nii jääb eraldi rahakassa ostmise raha kulutamata. Plekkpurgist rahakassa on purunemiskindel.

KUIDAS TAASKASUTADA VAHTPLASTI?

Vahtplastist toidualusest saab vastupidava nõudepesukäsnade hoidja.

Vahtplast on üsna keskkonnaaenev materjal, mis ei kõdune ja mida ei töödelda ka ümber. Seega, kui sa oled vahtplastist toiduainete aluse koos toiduga endale koju ostnud, siis on väga tervitatav, kui leiad sellele uue rakenduse.

KUIDAS TAASKASUTADA PABERIST KOTTE?

Kasuta vanu paberkotte biojätmete või paberjätmete kogumiseks. Sa ei pea ostma eraldi pakendit, et teisi jätmeid koguda.

FOTO: Plastist kakaopurke võib kasutada kuivhainete purkidena.